

The Role of Health and Health System in National Security and Sustainable Development First part: General aspects

Seyyed Yahya Safavi^{1*}, Mohammad Ali Mohageghi²

¹ Professor in Political Geography, Imam Hossein University, Tehran, Iran

² Professor, Cancer Research Center, Cancer Institute, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Received: 11 March 2019 Accepted: 25 March 2019

Abstract

Background and Aim: Security, like health, is one of the divine blessings of God. Security is one of the supreme achievements of the holy defense of the noble Iranian nation. These two heavenly duties are necessary to each other and are the pillars of national sustainable development. The purpose of this study was to explore the interactive and synergistic relationship between “the health and Security” and to draw the optimum paradigm in national sustainable development.

Methods: This study was conducted through library and oral history interviewing. Strategies and practices guaranteeing security and health in the community, and synergistic approaches between them, was studied.

Results: Health and security are the most valuable delightful blessings and essentials of human life. Establishing and maintain of security is cardinal to healthy and acceptable life in the society. In order to achieving sustainability in the areas of health and security, “the Resilience Health System model” has been introduced and proposed in this study.

Conclusion: Islamic culture and instructions and achievements the Holy defense has been introduced.

Keywords: Health, Security, National Security, Sustainable development, Sustainable National Security, Passive defense, Identifying of enemy, National security Threat, Insight, Religious insight, Mastery, Soft Power.

* Corresponding Author: Seyyed Yahya Safavi

Address: Imam Hossein University, Tehran, Iran.

Tel: -

E-mail: yahyasafavi@gmail.com

نقش سلامت در امنیت و توسعه پایدار ملی بخش اول: کلیات

سید یحیی صفوی^{۱*}، محمدعلی محقق^۲

^۱استاد جغرافیای سیاسی، دانشگاه امام حسین، تهران، ایران
^۲استاد انستیتو کانسر، مرکز تحقیقات سرطان، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۱۲/۲۰ پذیرش مقاله: ۱۳۹۸/۰۱/۰۵

چکیده

زمینه و هدف: امنیت مانند سلامت، از نعمت های مجهول الهی و از دستاوردهای بی بدیل دفاع مقدس برای ملت شریف ایران است. این دو ودیعه الهی لازم و ملزوم یکدیگر و از ارکان توسعه پایدار ملی می باشند. هدف از این مطالعه بررسی رابطه متعامل و هم افزای سلامت و امنیت و ترسیم نقش آفرینی بی بدیل این الگوی متعالی در توسعه پایدار ملی بوده است.

روش ها: راهبردها و مصادیق تضمین کننده امنیت و سلامت در جامعه و رویکردهای هم افزایی بین آنها، با برگیری از فرهنگ و تعالیم حیات بخش اسلامی و دستاوردهای دفاع مقدس، به روش کتابخانه ای و مصاحبه تاریخ شفاهی شناسائی، تحلیل، راهیابی و معرفی شده است. **یافته ها:** در معارف اسلامی، سلامت و امنیت از با ارزش ترین نعمت های الهی و از ضروریات اولیه زندگی بشر معرفی شده است. بهترین راه های زندگی سالم و قابل قبول در جامعه، برقراری و پایداری امنیت است و در پرتو آن امور مادی، معنوی، فکری و فرهنگی تسری خواهند داشت. رابطه متقابل مؤلفه های «علم و فناوری»، «پیشرفت و مرجعیت علمی»، «سلامت همه جانبه (جسمی-روانی-اجتماعی و معنوی)» و «امنیت غذایی»، با «توسعه پایدار ملی» تحلیل و بررسی شده است. بر نقش های «پدافند غیر عامل»، «سلامت و آمادگی دفاعی»، تأکید خاص شده است. الگوی «نظام سلامت مقاومتی» برای تحقق پایداری در حوزه های سلامت و امنیت معرفی و پیشنهاد شده است.

نتیجه گیری: زیرساخت های تربیتی، معنوی، اخلاقی، و حتی اقتصادی جامعه بر پایه های امنیت و شالوده های سلامت استوار هستند. تهدید هر کدام از این دو نعمت بزرگ الهی در سطح جامعه، تمام پیشرفت های مثبت، دستاوردهای مادی و معنوی، و تحولات فرهنگی و اجتماعی را دستخوش تزلزل و تباهی خواهد ساخت.

کلیدواژه ها: سلامت، امنیت، امنیت ملی، توسعه پایدار، امنیت پایدار ملی، پدافند غیر عامل، دشمن شناسی، تهدید امنیت ملی، بصیرت، بصیرت دینی، سلطه، جنگ نرم.

* نویسنده مسئول: سید یحیی صفوی

آدرس: دانشگاه امام حسین، تهران، ایران

تلفن: -

ایمیل: yahyasafavi@gmail.com

مقدمه

فیلسوفانی که دغدغه «عدالت» داشته اند، امنیت را شرط ضروری عدل دانسته اند، و کسانی که به «رفاه» می اندیشیده اند، آن را عامل اصلی آسایش شمرده اند و آنان که بر «توسعه سیاسی یا اقتصادی» تکیه کرده اند، امنیت را «عامل» و نیز «حاصل» آن تلقی کرده اند و همه کسانی که برای «حاکمیت ارزش‌های معنوی» تلاش دارند، آن را مقدمه این واجب می دانند (۱). امنیت امروز نظام مقدس جمهوری اسلامی و آحاد ملت شریف ایران مرهون تدابیر امامین انقلاب اسلامی، مجاهدت‌ها و جانفشانی شهداء، ایثارگران و جانبازان جنگ تحمیلی است. توان دفاعی و قدرت بازدارندگی نیروهای مسلح، توانمندی‌های عظیم ملی در همه عرصه‌های علم و فناوری و حوزه‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی پشتوانه‌های لایزال توسعه، پیشرفت و مجد و عظمت و سرافرازی همیشگی ملت عزیزمان به‌شمار می روند.

سلامت از اصول و امهات توسعه و امنیت پایدار ملی است و دستاوردهای عظیم و گران‌بهای حاصله از حضور و نقش آفرینی جامعه سلامت در دفاع مقدس و سایر صحنه‌های ایثار و خدمت و پیشرفت، سرمایه گرانبار و تضمین‌کننده جامعه‌ای سالم، ایمن و مقاوم در برابر همه حوادث خواهد بود. در این مقاله، ضمن تحلیل مفهومی امنیت و توسعه پایدار، به رابطه آنها با سلامت و نیز الزامات حوزه سلامت از منظر امنیت و توسعه پایدار ملی پرداخته خواهد شد.

ادبیات نظری (مفاهیم، تعاریف، و اهمیت امنیت پایدار ملی)

امنیت

ریشه امنیت در لغت از "امن"، "استیمان"، "ایمان" و "ایمنی" است که به مفهوم اطمینان و آرامش در برابر "خوف"، "ترس" و "ناآرامی" است. به عبارتی امنیت را به برقراری اطمینان و فقدان خوف تعبیر نموده اند که دارای دو وجه ایجابی و سلبی است (۲). امن و امنیت در اصل به معنی آرامش نفس و از بین رفتن ترس می باشد (راغب اصفهانی - حسین ین محمد). در مجموع از ریشه یا کلمه "امن" ۶۲ کلمه مشتق شده است و حدوداً ۸۷۹ بار در قرآن بکار رفته است (۳). در فرهنگ فارسی معین امنیت به معنای در امان بودن، بی بی‌می، آسایش، و بی هراسی تعریف شده است. اطمینان و سکون قلب از دیگر معانی امنیت در لغت فارسی است.

سلامت

در نوشته‌های متقدمین پزشکی کشورمان تعاریف زیبا و جامعی از سلامت یا صحت آمده است: حکیم جرجانی: سلامت در علم عروض بقاء جزاست بر حالت اصلیه.

حکیم نظامی گنجوی: در کتاب پنج گنج، با بهره گیری از ایجاز شعر فارسی، تعریفی جامع و شامل را با دو کلمه بیان نموده است: «سلامت=آسودگی» «سلامت در اقلیم آسودگیست، کزین بگذری جمله بیهودگیست» (۴).

ربیع ابن احمد اخوینی در کتاب هدایت المتعلمین تعریف جامعی از حرفه طب نموده است که هنوز نیز معتبر می‌باشد: "پزشکی پیشه‌ای بود که سلامت نگاه دارد و چون رفته باشد بازآرد به علم و عمل" (۵).

تعریف صحت در کتاب قانون توسط ابوعلی سینا به صورت زیر ارائه شده است: «صحت ملکه یا حالتی است که هر یک از اعضا و جوارح انسانی کار مربوط به خود را درست انجام دهند و مرض در مقابل صحت آن است که هر عضوی از اعضای بدن کار مربوط به خود را به خوبی نتواند انجام دهد» (۶).

در فرهنگ عمید، سلامت به معنی بی‌گزند شدن و بی‌عیب شدن توصیف شده است. در فرهنگ فارسی معین، سلامت به معانی عافیت، تندرستی، امنیت، نجات، رستگاری، آرامش، صلح، خلوص، صداقت، خلاص از بیماری و شفا تعریف شده است.

در ویکی‌پدیا، دانشنامه آزاد: تندرستی یا سلامت عبارت است از تامین رفاه کامل جسمی و روانی و اجتماعی انسان. سلامت معادل کلمه انگلیسی {Health} می باشد و بهداشت عمومی ترجمه کلمه {Public Health} می باشد.

تعریف سلامت از دیدگاه سازمان جهانی بهداشت (http://shams47.blogfa.com/post-334.aspx) عبارت است از «برخورداری از آسایش کامل جسمی، روانی و اجتماعی و نه فقط نداشتن بیماری و نقص عضو». بعد ها این سازمان بعد معنوی را برای افزودن به تعریف سلامت پیشنهاد نمود. در سی و هفتمین اجلاس سالیانه بهداشت جهانی در سال ۱۹۸۴، مصوبه ۱۳،۷۳ WHA یک تصمیم تاریخی به شرح زیر بود: «بعد معنوی بخش جدا نشدنی در استراتژی سلامت در کشورهای عضو سازمان جهانی بهداشت می باشد» (۷).

سلامت پدیده‌ای چند بعدی، چند علتی و چند دلالتی مرتبط با الگوهای جمعی رفتار است. این نعمت الهی در برگیرنده همه ساحات بشری و همه ابعاد جسمانی، روانی، اجتماعی و معنوی، دارای موضوعیت در تمام طول زندگی، قبل از ولادت تا انتهای زندگی مادی دنیوی و دارای امتداد در حیات اخروی است: "سلام علی یوم ولدت و یوم اموت و یوم ابعث حیا". در رویکرد جامع‌نگر و سلامت محور، با پرداختن به مسائل تهدید کننده و رفع آنها، سلامت (افراد و جامعه) تضمین خواهد بود (۸).

امنیت ملی

امنیت ملی یکی از مهم‌ترین و حیاتی‌ترین یحث‌های موجود در هر کشور است و در مورد شیوه حفاظت از ارزش‌های یک ملت و جلوگیری از آسیب رسیدن به آنها بحث می‌کند و به شاخه‌های

تهدیدات نظامی، سایبری، زیستی، پرتوی، شیمیایی و اقتصادی از حوزه‌های مسئولیتی پدافند غیرعامل به‌شمار می‌روند. موضوعات حوزه تهدید زیستی عبارت‌اند از: انسان، دام، کشاورزی، مواد غذایی و دارویی، آب، محیط زیست و منابع طبیعی (۱۱).

رابطه امنیت با سلامت

امنیت و سلامت رابطه تنگاتنگ و لازم و ملزوم دارند. پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «الحسنه فی الدنيا الصحه و العافیه» (محمدباقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۸۱، ص ۴۷۱) (حسنة و خیر نیک برای بشر در دنیا، تندرستی و عافیت و امنیت است).

بعضی از ابعاد سلامتی تأثیرگذار بر امنیت

- واپایش (کنترل) عوامل تهدیدکننده حیات لازمه امنیت و ایمنی مردم است. حذف غذای ناسالم و سوءتغذیه از ملزومات زندگی سالم و ایمن برای تمام انسان‌ها در هر شرایطی است.
- دسترسی به مراقبت‌های سلامتی پایه لازمه قطعی و تضمین‌کننده سلامت افراد و جامعه است.
- تهدیدهای سلامت کشور با سرایت به مناطق همجوار موجب تهدید امنیت منطقه‌ای و بین‌المللی می‌شود.
- سلامت از موضوعات راهبردی حوزه امنیت ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی به‌شمار می‌رود.
- مفهوم نظریه «امنیت انسان» که در گزارش توسعه بشری برنامه توسعه سازمان ملل متحد در سال ۱۹۹۴ مطرح شده، دارای مؤلفه‌های هفت‌گانه به این شرح است: ۱. امنیت اقتصادی (رهایی از فقر)، ۲. امنیت غذایی (دسترسی به غذا)، ۳. امنیت سلامت (حق بر سلامت و حمایت از بیماران)، ۴. امنیت زیست‌محیطی (حمایت در برابر آلودگی‌ها)، ۵. امنیت شخصی (حمایت فیزیکی در برابر شکنجه، جنگ و حملات جنایی)، ۶. امنیت اجتماعی (بقای فرهنگ‌های سنتی)، ۷. امنیت سیاسی (آزادی و رهایی از سرکوب سیاسی) (۱۲).
- بعضی از بیماری‌های واگیردار نظیر ایدز، سارس، مالاریا، آنفلوآنزا، تیفوس و لیشرمانیوز از تهدیدات سلامتی دارای ابعاد امنیت ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی بوده و به‌عنوان مسائل سلامت عمومی مورد توجه جدی مجامع بین‌المللی قرار گرفته است.
- با توجه به نگرانی‌های فزاینده درمورد تهدیدات بیماری‌های مسری، حملات تروریستی بیولوژیک و بیوتروریسم، در تعاملات بین‌المللی و موضع‌گیری‌های سازمان ملل متحد، سلامت به‌مثابه موضوع امنیتی تلقی می‌شود. این رویکرد مقبولیت همه‌جانبه ندارد و ممکن است بیش از آنکه به نفع سلامت عمومی باشد، به زیان آن تمام شود.
- جهانی شدن موجب نگرانی تمام دولت‌ها درمورد انتقال بیماری‌ها و تهدیدات امنیتی برخاسته از بیماری‌ها شده و ضرورت همکاری‌های بین‌المللی را ایجاد کرده است.

مختلفی همچون امنیت نظامی، امنیت اقتصادی، امنیت نرم افزاری و امنیت محیطی تقسیم می‌شود (۹). از مصونیت نسبی یا مطلق یک کشور در برابر حمله مسلحانه یا خرابکارانه سیاسی یا اقتصادی احتمالی همراه با وارد کردن ضربه کاری مرگ‌بار در صورت مورد حمله قرار گرفتن، به امنیت ملی تعبیر می‌شود. امنیت ملی بیانگر تمام مقاصد دفاعی کشور است؛ یعنی آمادگی برای مخاصمه به‌سبب بازداشتن آن یا دوری گزیدن از آن. روحیه نیروهای نظامی، تعداد دانشمندان و هوشمندی آن‌ها، فناوری، ویژگی‌های رهبران و شخصیت‌های سیاسی و نظامی، موقعیت ژئوپلیتیک و قدرت اقتصادی کشور از جمله عوامل مؤثر در امنیت ملی است (۱).

امنیت پایدار

صفت «پایداری» در ذات مفهوم «امنیت» ساری و جاری و افزودن آن به کلمه امنیت به مفهوم تأکید بر دوام و نفی امنیت متصلب و غیرشمول است (۱۰). احساس هویت، سرشت و سرنوشت مشترکی است که افراد و اقوام در تعامل خود با حاکمیت ملی دارند. امنیت پایدار ارتباط وثیقی با مفهوم هویت و فرهنگ بشری دارد.

پدافند غیرعامل

واژه پدافند از دو جزء «پد» و «آفند» تشکیل شده است. در فرهنگ و ادبیات فارسی، پد/پاد پیشوندی به‌معنای ضد و متضاد است و هرگاه قبل از واژه‌ای قرار گیرد، معنای آن را معکوس می‌کند. آفند نیز به‌معنای جنگ، جدال، پیکار، نبرد، تهاجم و حمله است. پدافند هم‌تراز با «دفاع» است و اقداماتی را دربرمی‌گیرد که جهت مقابله با حمله و تهاجم دشمن انجام می‌شود. در «پدافند غیرعامل» جهت مقابله با تهاجم و تهدیدات دشمن، بدون استفاده از تسلیحات تهاجمی یا دفاعی، به‌کارگیری مجموعه‌ای از اقدامات و تمهیدات تدافعی موجب کاهش آسیب‌پذیری تأسیسات، تجهیزات و نیروی انسانی می‌شود (۱۱). در سیاست‌های کلی نظام، پدافند غیرعامل چنین تعریف شده است: «مجموعه اقدامات غیرمسلحانه‌ای که موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب‌پذیری، تداوم فعالیت‌های ضروری، ارتقای پایداری ملی و تسهیل در مدیریت بحران درمقابل تهدیدات و اقدامات نظامی دشمن می‌گردد» (بند اول سیاست‌های کلی نظام در خصوص پدافند غیرعامل، ابلاغی مقام معظم رهبری).

ایمن‌سازی منابع و زیرساخت‌های ضروری کشور، حفاظت از منابع و پایدارسازی در هنگام تهاجم دشمن، کاهش آسیب‌پذیری منابع، بازدارندگی تهدیدات دشمن، افزایش هزینه تهاجم برای دشمن و هم‌افزایی و امکان جایگزینی منابع از اهداف پدافند غیرعامل است (محمدرضا کائینی (کارشناس پدافند غیرعامل)، دفاع مقدس بهترین الگوی پدافند غیرعامل کنونی است، در: <http://www.iribnews.ir>).

(۱۳). از واژه های قرآنی که بر امنیت دلالت دارند به مواردی مانند «امانت»، «سکینه»، «سالم»، «سلام»، «صلح»، «حزن»، «خوف»، «حدود»، «رعب»، «رهب»، «جهاد»، «ظلم»، «تعدی»، «اذی» و «استکبار» نام برد. تأکید فراوان بر ایمان، حکایت از این دارد که قرآن بالاترین نقش و کارکرد خود را متوجه امنیت روحی، معنوی و فرهنگی آدمی نموده است. مؤلفه های قرآنی رسیدن به امنیت، «تمسک به ایمان الهی»، «برقراری نظام ولایی» و «جهاد فی سبیل الله» است. برای مقابله با خطرات، تهدیدها و موانع امنیت، که انسان را از مسیر تکامل (مقام خلیفه الهی و قرب الهی) باز می دارد، عبارتند از: «کفر و استکبار»؛ «ولایت طاغوت»؛ «ستمگری»، «تجاوز» و «ارباب». امنیت آرمانی از منظر اسلام فراملی نگری و تشکیل امت واحد جهانی است، که مرهون تحقق شرایط آرمانی می باشد.

بعضی از مؤلفه های امنیت در نهج البلاغه

حفظ حدود و ثغور مسلمین، آرامش مردم و جامعه، حفظ آبرو و شخصیت افراد از مؤلفه های اسلامی امنیت و بسیار مورد تأکید است. از این منظر و برای تحقق کامل ابعاد امنیت فردی و جمعی عوامل زیر ضروری شمرده شده است:

- اجرا و تعمیم عدالت و قانون به طور یکسان و نبودن هر گونه تبعیض در جامعه
- مبارزه مداوم با عوامل تجاوز گری و زمینه های تعرض احتمالی و نیروهای فشار و وحشت
- مهار کردن عواملی که زمینه تعرض دارند.
- پیشگیری های لازم برای خشکانیدن ریشه های تعدی و تعرض
- آشنایی عامه مردم با حقوق فردی
- آگاهی لازم در جهت احترام به حقوق دیگران
- ضمانت اجرائی نیروی معنوی (ایمان و اخلاق)
- ضمانت اجرای قانونی برای کیفر دادن متجاوزین به حقوق مردم (۱۴).

در اندیشه سیاسی و الهی مولای متقیان علی ابن ابیطالب علیه السلام، وجود حکومت در جامعه انسانی مهمترین ابزار برای تأمین امنیت و فقدان آن مهمترین علت ناامنی است که امام از آن به فتنه مداوم تعبیر فرموده است (۱۵).

در مطالعه پاشائی هولاسو و همکاران (۱۵) در معیار وظایف مردم در قبال حکومت، مؤلفه های ذیل از نهج البلاغه استنباط شده است:

- انتقاد سازنده از مسئولان
- اطاعت پذیری از نظام
- امر به معروف و نهی از منکر
- مشارکت همگانی و سیاسی
- نهادینه شدن ارزش ها و عمل به آنها

همکاری دولت‌ها در حل بحران‌های سلامت موجب تأمین امنیت سلامت انسان می‌شود (۱۲).

- جنگ‌ها و حوادث غیرمترقبه، موجب تهدید مستقیم و غیرمستقیم سلامت جامعه و مخاطره جدی امنیت ملی می‌شود. داشتن برنامه‌های معتبر بهداری رزمی، طب نظامی، مدیریت بحران در بلایا و پدافند غیرعامل، از الزامات قطعی امنیت پایدار ملی است.

تجارب عظیم دفاع مقدس و حضور فراگیر جامعه سلامت کشور الگوی بی‌بدیلی برای حفظ امنیت و ثبات آن در شرایط آینده، اعم از حوادث نظامی، تروریستی، بیوتروریسم و بلایا، به‌شمار می‌رود.

اشاره به بعضی مؤلفه های امنیت در قرآن مجید

(ترجمه و پیام های مرتبط با آیات قرآنی از تفسیر نور و دانشنامه اسلامی انجام شده است)

سعادت و کرامت، مربوط به ایمان و عمل صالح است. انسان، تنها در سایه ایمان به خداوند و امید به معاد و انجام عمل صالح، آرامش می‌یابد (با برگیری از آیه ۶۲ سوره بقره-تفسیر نور-دانشنامه اسلامی). امنیت و آرامش در رأس نعمت‌ها و زمینه توسعه در رزق و اقتصاد جامعه می‌باشد. در سوره نحل آیه ۱۶۲ خداوند می‌فرماید: « وَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَ خَدَّوْنَ (برای شما) قریه‌ای را مثال می‌زند که امن و آرام بود، روزیش از هر سو فراوان می‌رسید». بر اساس سنت قرآنی کفران نعمت باعث زوال آن است. در ادامه آیه مبارکه چنین آمده است: « فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ: اَمَّا (مردم آن قریه) نعمت‌های خدا را ناسپاسی کردند، پس خداوند به (سزای) آنچه انجام می‌دادند، پوشش فراگیر گرسنگی و ترس را بر آنان چشاندید». فقر اقتصادی و ناامنی اجتماعی، از نشانه‌های بی‌اعتنایی جامعه به اصول دینی است. کفران نعمت هم عذاب جسمی دارد. (فقر و گرسنگی)، هم عذاب روحی و روانی (ترس و ناامنی). تشبیه حرم خدا به حرم امن از دیگر تعبیر قرآنی در مورد امنیت است. امنیت و رزق، دو نعمت تضمین شده حرم الهی (مکه) است. در سوره مبارکه که قصص آیه ۵۷ در جواب سؤال کفار مکه چنین آمده است: « أَوَلَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ حَرَمًا آمِنًا يُجَبَىٰ إِلَيْهِ يُمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ رِزْقًا مِنْ لَدُنَّا: (بگو): آیا ما آنان را در حرم امنی قرار ندادیم که بهره‌های هر چیزی به عنوان روزی از جانب ما به سوی آن سرازیر می‌شود؟». ترس از دست‌دادن نعمت‌ها را با یاد الطاف الهی می‌توان دفع کرد. بهبود، رونق و رشد اقتصادی در گرو امنیت و آرامش اجتماعی است. «در نگاه اسلام، امنیت به مفهوم مصونیت حقوق از هر نوع تعرض شناخته شده که دارای ماهیت واحدی است و در مورد همه سطوح امنیت صادق می‌باشد و ریشه امنیت را باید در امنیت فردی و در درون احاد انسان‌ها جست‌وجو کرد. البته در دیدگاه اسلام، امنیت جمعی، فراتر از مرزهای قومی و ملی مطرح است و در تعریف موسع، شامل قلمرو "امت و دارالسلام" می‌باشد»

ملی نظام جمهوری اسلامی ایران متصور است و از جمع‌بندی متن راهبردهای امام و رهبری استخراج شده عبارتند از (۱۶):

امنیت فردی

یعنی هر فرد بتواند بدون دغدغه از امکانات عمومی بهره‌مند گردد و از آزادی‌های قانونی و مشروع در جهت رشد و تعالی مادی و معنوی بهره‌برداری کند و با هیچ گونه مانع و تهدیدی مواجه نگردد و کرامت انسانی ایشان رعایت شود.

امنیت اجتماعی

آرامش و سلامت جامعه و رشد حس تعاون و همیاری و دوری از ناهنجاری‌ها اخلاقی و رعایت قانون.

امنیت اقتصادی

فراهم بودن زمینه‌های درآمد مناسب اقشار میانی و پایین جامعه در حل مشکلات معیشتی و مسکن، سرمایه‌گذاری و اشتغال، قانونمندی و سلامت در چرخه تولید، توزیع و مصرف، بهره‌وری مناسب از ذخایر و معادن، توسعه و مکانیزه نمودن بخش کشاورزی، رهایی از اقتصاد تک محصولی، خودکفایی در صنایع مهم و کلیدی و دستیابی به تکنولوژی‌های پیشرفته، تعادل و توازن در عرضه و تقاضا.

امنیت سیاسی

تعامل احزاب و جناح‌های دلسوز انقلاب، پرهیز از تشنج و درگیری‌های قومی و حزبی، وفاق و همدلی کارگزاران نظام، آرامش در محیط‌های علمی، سیاسی و رسانه‌ای، فضای سالم و مناسب برای نقد منصفانه عملکردها، اقتدار نهادهای امنیتی و سیاسی در ردیابی تحرکات طراحان براندازی نرم و اشراف بر روند شکل‌گیری طرح‌های دشمنان و عوامل داخلی و منطقه‌ای آنان در توطئه‌های فرهنگی سیاسی و نظامی، حضور همگانی مردم در عرصه‌های گوناگون سیاست و حمایت همه جانبه از نظام اسلامی.

امنیت قضایی

حفظ حقوق و حرمت شهروندی، اجرای یکسان قانون برای همه متخلفان، احقاق حقوق ستمدیدگان و مظلومان، ضابطه‌مندی و قاطعیت در مسیر مراحل قضایی پرونده‌های مفسدان سیاسی و اقتصادی.

امنیت فرهنگی

رشد اخلاق دینی، ارتقاء فرهنگ عمومی و اسلامی، پویایی و گسترش ارزش‌های انقلاب و دفاع مقدس، فراهم بودن بسترهای مناسب تولید علم و تقویت جنبش نرم افزاری، استحکام پایه‌های معرفت دینی و ایمن‌سازی اخلاقی و روحی نسل جدید در برابر تهاجمات و شبیخون فرهنگی دشمنان.

- عمل به کتاب خدا و سیره رسول الله (ص)
- ثبات مردم در رویه‌ها و رویدادها
- وفاداری مردم به نظام
- در همان مطالعه در معیار وظایف حکومت در قبال مردم، مؤلفه‌های ذیل از نهج البلاغه استنباط شده است:
- اسلامی بودن حکومت
- حرکت بر محور ولایت
- حفظ کرامت، حقوق و آزادی‌های انسان
- اتکا به آرای عمومی (بیعت)
- استقلال و آزادی
- وحدت و همبستگی
- عدالت همه جانبه و فراگیر
- مبارزه با ظلم و ستم و حمایت از مظلومان و مستضعفان
- حفظ بنیان خانواده
- تأمین امنیت برای مردم
- آبادانی و مبارزه با فقر
- شکوفایی و رشد علمی جامعه
- تربیت و هدایت جامعه به سوی کمال و سعادت
- اجرای احکام و حدود الهی
- گشاده رویی و نزدیکی با مردم
- مهرورزی، مهربانی و مدارا با مردم
- دیدار حضوری مسئولان و مردم (در دسترس مردم بودن)
- مشورت با مردم در اتخاذ تصمیمات
- آسان‌گیری بر مردم
- عیب‌پوشی از مردم
- آموزش دینی مردم
- انتقادپذیری حاکمان، مدیران و مسئولان
- دوری از فخر فروشی و تکبر برای مردم
- خیرخواهی برای مردم
- ساده‌زیستی حاکمان، مدیران و مسئولان
- پرهیز از دروغ و خیانت
- گزینش صالحان برای مسئولیت‌ها

در پژوهش فوق‌الاشاره (۱۵)، پنج اولویت نخست عبارتند از «وفاداری مردم به نظام»؛ «عمل به کتاب خدا و سیره رسول الله (ص)»؛ «اسلامی بودن حکومت»؛ «حرکت بر محور ولایت» و «تأمین امنیت برای مردم».

امنیت پایدار ملی از دیدگاه امام خمینی "ره" و رهبر معظم انقلاب

از نگاه امام راحل و مقام معظم رهبری، امنیت ملی دارای مفهوم چند وجهی و سیال و برخاسته از آرمان و سیاست کلی نظام جمهوری اسلامی است. برجسته‌ترین وجوه و ابعاد آن که برای امنیت

امنیت دفاعی مرزی و منطقه‌ای

ساماندهی و تقویت نیروهای مسلح متناسب با دفع تحرکات نظام دشمنان و نبردهای نامتقارن و ناهمتراز، خودکفایی تسلیحاتی در جهت بازدارندگی تهدیدات، تعامل سالم و سازنده با همسایگان، احترام متقابل و تفاهم بر محور مشترکات سیاسی، دینی و جغرافیایی در جهان اسلام، دیپلماسی فعال و تأثیرگذار در عرصه سیاست بین‌الملل.

در بندهای اصل سوم و اصل بیست و دوم و یک‌صد و هفتاد و ششم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به وجوه امنیت ملی اشاراتی دارد و اجرای برخی از اصول و بندهای آن منوط به استقرار امنیت در نظام جمهوری اسلامی است.

مؤلفه‌های درونی استقرار امنیت ملی در اندیشه امام و

رهبری

- وفاق و همگرایی ملی
- ولایت‌مداری
- مشارکت عمومی
- ساماندهی اقتصادی
- اقتدار نظامی و دفاعی
- قانون‌گذاری و قانون‌مداری
- گسترش و تعمیق معارف دینی
- جنبش نرم افزاری و تولید علم

نقش مؤلفه علم و فناوری، توسعه علمی و فناوری در

تحقق امنیت پایدار ملی

علم و فناوری از شاخصه‌های مهم ارزیابی میزان قدرت و توانایی کشورها، از مهم‌ترین زیرساخت‌های پیشرفت و دارای اهمیت راهبردی دفاعی و امنیتی است (۱۷). علم و فناوری در افق چشم انداز ۱۴۰۴ جمهوری اسلامی ایران جایگاهی رفیع و والا دارد: «جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی در علم و فناوری، با اتکا به قدرت لایزال الهی و با احیای فرهنگ و برپایی تمدن نوین اسلامی برای پیشرفت ملی، گسترش عدالت و الهام بخشی در جهان، کشوری خواهد بود: برخوردار از انسانهای صالح، فرهیخته، سالم و تربیت شده در مکتب اسلام و انقلاب و با دانشمندانی در طراز برترین‌های جهان، توانا در تولید، توسعه علم، فناوری و نوآوری و بکارگیری دستاوردهای آن، پیشتاز در مرزهای دانش و فناوری با مرجعیت علمی در جهان» (نقشه جامع علمی کشور، ۱۳۹۰)

علم و فناوری یکی از شاخصه‌های مهم ارزیابی میزان قدرت و توانایی کشورها بوده، از اهمیت خاصی برخوردار است. قدرت ملی یکی از اصلی‌ترین ابزار کشورها برای دستیابی به اهداف و منافع ملی خود در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی است. عدم برخورداری از قدرت لازم و کفی، حتی دستیابی به اهداف داخلی را غیرممکن

می‌سازد (۱۷). فناوری نیز یکی از مهمترین عوامل برتری دفاعی بوده و برتری فناورانه منجر به برتری در ابعاد مختلف خواهد شد. این اهمیت و تأثیرگذاری با ظهور فناوریهایی نوین سرعت و شدت بیشتری می‌یابد. دستیابی به خوداتکایی و خودکفایی در فناوری‌هایی نوین از راهبردهای مهم امنیت پایدار ملی است (۱۸). علم و فناوری مورد نیاز نهادهای دفاعی و امنیتی دارای مشخصات زیر است:

- در بعد اخلاق و معنویت دارای شاخصه خدانشناسی و توحید محوری است.
- از نظر ظرفیت‌ها دارای شاخصه نیروی انسانی است (با ایمان- آگاه و دانا- شجاع، هوشیار و توانا- متعهد- پاسخگو- ایثارگر).
- از نظر اثربخشی دارای شاخصه میزان تحقق اهداف مصوب است.
- از نظر رشد دارای شاخصه نرخ رشد بهره‌وری پژوهشی است.
- از نظر دستاورد دارای شاخصه تولید علمی است.
- از نظر فعالیت دارای شاخصه سرمایه‌گذاری است.

عوامل مؤثر در ایجاد امنیت ملی

ملاحظات و عوامل مؤثر متعددی در برقراری امنیت ملی کشورها دخالت دارند که می‌توان آنها را در دو بعد (امنیت ملی در مقابل تهدیدات خارجی) و (امنیت ملی در مواجهه با تهدیدات داخلی) تقسیم بندی نمود (۱۹).

الف- عوامل مؤثر بر امنیت ملی در مقابل تهدیدات خارجی

- ۱- وجود رهبری مقتدر، خردمند، شجاع و دوراندیش و حکیم
- ۲- قدرت زیر ساخت‌های داخلی و یا به عبارت دیگر میزان پتانسیل مؤلفه‌های قدرت ملی
- ۳- قدرت و ظرفیت بازدارندگی مؤثر
- ۴- توانایی در ایجاد قدرت مکمل از طریق مشارکت در پیمان‌های منطقه‌ای و یا اتحادهای نظامی قاره‌ای
- ۵- منافع امنیتی مشترک با سایر قدرت‌های همسو و غیرسلطه‌گر
- ۶- منافع اقتصادی و سیاسی مشترک با سایر دولت‌های دوست
- ۷- وجود یک تاریخ نظامی درخشان (اجراء جنگ‌های موفق به ویژه در گذشته نزدیک)
- ۸- میزان توانایی در هدایت و مدیریت بحران‌های نظامی، امنیتی و حوادث غیرمترقبه توسط مدیران عالی نظامی و کشوری
- ۹- موقعیت جغرافیایی و داشتن وزن بالاتر ژئوپولیتیکی در منطقه

و جهان

- ۱۰- وجود ستادهای عالی نظامی (ستاد کل) و فرماندهان لایق برای مدیریت بحران‌های امنیتی و دفاعی و حوادث غیرمترقبه در سطح ملی

- بعضی از بیماری‌های واگیردار نظیر ایدز، سارس، مالاریا، آنفلوآنزا، تیفوس، لیشمانیوز. از تهدیدات سلامتی دارای ابعاد امنیت ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی بوده، به‌عنوان مسایل سلامت عمومی مورد توجه جدی مجامع بین‌المللی قرار گرفته‌اند.
- با توجه به نگرانی‌های فزاینده در مورد تهدیدات بیماری‌های مسری، حملات تروریستی بیولوژیک و بیوتروریسم، در تعاملات بین‌المللی و موضع‌گیری‌های سازمان ملل متحد، سلامت به مثابه یک موضوع امنیتی تلقی می‌شود. این رویکرد مقبولیت همه‌جانبه ندارد و ممکن است بیش از آنکه به نفع سلامت عمومی باشد، به زیان آن تمام شود.
- جهانی شدن موجب نگرانی تمام دولت‌ها در مورد انتقال بیماری‌ها و تهدیدات امنیتی برخاسته از بیماری‌ها شده است. و ضرورت همکاری‌های بین‌المللی را ایجاد کرده است. همکاری دولت‌ها در حل بحران‌های سلامت، موجب تأمین امنیت سلامت انسان می‌شود (۲۰).
- جنگ‌ها و حوادث غیر مترقبه، موجب تهدید مستقیم و غیر مستقیم سلامت جامعه موجب مخاطره جدی امنیت ملی می‌شوند. داشتن برنامه‌های معتبر بهداری رزمی، طب نظامی، مدیریت بحران در بلایا و پدافند غیر عامل، از الزامات قطعی امنیت پایدار ملی می‌باشند.
- تجارب عظیم دفاع مقدس و حضور همه‌جانبه جامعه سلامت کشور، مدل بی‌بدیلی برای حفظ امنیت و ثبات آن در همه شرایط آینده، اعم از حوادث نظامی، تروریستی، بیوتروریسم، و بلایا به‌شمار می‌رود.

نتیجه‌گیری

«نظام یکپارچه سلامت» مانند «سازمان مقتدر و متحد دفاعی و امنیت کشور» باید با اقتدار علمی و فناوری و صلابت اخلاقی و معنوی، در برابر همه تهدیدها و اتفاقات، اعم از بلایای طبیعی، و حوادث خصمانه و تهاجمی، در تمام شرایط، از حداکثر آمادگی ممکن برخوردار باشد و این آمادگی‌ها دائماً در حال تعالی و تکامل باشند.

تضاد منافع: در این مطالعه تضاد منافی وجود ندارد.

منابع

1. Aghabakhshi A, Afshari Rad M. Culture of Political Science. Tehran: Chapar Publishing; 2004, p. 443. [Persian]
2. Khosravi M. Security in the Quran. (Explanatory Interpretive Approach), First Edition. Tehran: Higher National Defense University; 2015. [Persian]
3. Rouhani H. National Security and Nuclear Diplomacy, Third Edition. Tehran: Expediency Council; 2012. [Persian]

- ب- عوامل مؤثر بر امنیت ملی در مقابل تهدیدات داخلی
- ۱- وحدت ملی و اعتقادی ۲- اعتماد متقابل ملت و رهبری (وفاداری عموم مردم به نظام سیاسی) ۳- وجود مشروعیت نظام حاکم نزد افکار عمومی ۴- اقتدار نظام در اعماق قانون ۵- توانایی نظام در هدایت و مهار بحران‌های داخلی ۶- عدم وجود نیروهای گریز از مرکز ۷- توسعه پایدار ۸- سلامت سیستم اقتصادی و اداری کشور ۹- تأثیرناپذیری فرهنگ بومی از نفوذ عوامل فرهنگی بیگانه

رابطه امنیت با سلامت و الزامات بخش سلامت از منظر امنیت ملی پایدار

امنیت و سلامت رابطه تنگاتنگ و لازم و ملزوم دارند. پیامبر(ص) می‌فرماید: «الحسنه فی الدنيا الصحة و العافیه» (بحارالانوار، ج ۸۱، صص ۴۷۱): حسنه و خیر نیک برای بشر در دنیا، تندرستی و عافیت و امنیت است.

• بعضی از ابعاد سلامتی تأثیرگذار بر امنیت:

- واپایش (کنترل) عوامل تهدید کننده حیات، لازمه امنیت و ایمنی مردم است.
- حذف غذای ناسالم و سوء تغذیه لازمه زندگی سالم و ایمن برای همه انسان‌ها و در همه شرایط است.
- دسترسی به مراقبت‌های سلامتی پایه، لازمه قطعی و تضمین کننده سلامت افراد و جامعه است.
- تهدیدهای سلامت یک کشور با سرایت به مناطق همجوار موجب تهدید امنیت منطقه‌ای و بین‌المللی است.
- سلامت از موضوعات راهبردی حوزه امنیت ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی است.
- مفهوم "نظریه امنیت انسان" که در گزارش توسعه بشری برنامه توسعه سازمان ملل متحد در سال ۱۹۹۴ مطرح شده است دارای مؤلفه‌های هفت‌گانه به این شرح است (۱۲): امنیت اقتصادی (رهایی از فقر)، امنیت غذایی (دسترسی به غذا)، امنیت سلامت (حق بر سلامت و حمایت از بیماران)، امنیت زیست محیطی (حمایت در برابر آلودگی‌ها)، امنیت شخصی (حمایت فیزیکی در برابر شکنجه، جنگ و حملات جنایی)، امنیت اجتماعی (بقای فرهنگ‌های سنتی)، و امنیت سیاسی (آزادی و رهایی از سرکوب سیاسی).

4. Khamseh Nezami: Part 31, Plato's kheradnameh. <https://ganjooor.net/nezami> [Persian]
5. Marandi S A, Azizi F, Larjani B, Jamshidi H R. Health in the Islamic Republic of Iran. Tehran: Academy of Medical Sciences of the Islamic Republic of Iran; 2014. [Persian]
6. Ibn Sina, Hussein Ibn Abdullah. Abdolrahman Sharafkandi, Translator. the rule. Tehran: Soroush Publications; 2010. [Persian]

7. World Health Organization (1985) Handbook of Resolutions and Decisions. Vol. II, p.5-6.
8. Ghasemi V, Rabbani R, Rabbani Khorasgani A, Alizadeh Aghdam M B. Structural and capital determinants of health-oriented lifestyle. Social Issues of Iran. 2008; 16(63). [Persian]
9. Salehnia A. A theoretical study of the concept of national security and its various dimensions. Collection of selected works and articles of the 10th Congress of Pioneers of Progress. [Persian]
10. Gheisari N, Hosseini SM. Dimensions and indicators of sustainable security, based on the engineering model of national convergence. Security Horizons Quarterly. 2013; 5(20): 71-107.
11. Passive Defense Organization of the country. Passive defense at a glance. November 2015. <http://www.ostan-hm.ir> [Persian].
12. Fallahi F, Mostaqimi B, Al Kajbaf H, Heydari B. Investigating the concept of health in human security theory. Akhlagh-e Zisti (i.e., Bioethics Journal). 2016; 5 (15), 127-162. [Persian]
13. Khosravi M. Outline of security theory in the quran. Quarterly Journal of Research and Thought. 2010. No. 15: 95-108. [Persian]
14. Amid Zanjani A A. Political Jurisprudence: Fundamentals of Public Law. Volume 7. Tehran: Amirkabir Publications; 2006. [Persian]
15. Pashaei Holaso A, Shabani M R, Esteki J. Identify factors affecting the realization of Homeland Security Nahjolbalagha. Quarterly Journal of Nahjolbalagha. 2017; 5(18): 33-53. doi:10.22084/NAHJ.2017.9200.1492
16. Sheidaian H. National security from the perspective of the Imam and the Supreme Leader. Hassoun Magazine. 2009; No. 19: 54-69. [Persian]
17. Shirazi H, Gholami A, Ojaghi A. Explaining the role of science and technology in the Iranian Islamic model of progress in the field of security defense. Quarterly Journal of Strategic Defense Studies. 2017; 15(69): 137-158.
18. Izadi M, Dolatshah B, Kiani S. Strategies of the region's superior defense power in the field of science and technology. Quarterly Journal of Strategic Defense Studies. 2019; 17(75): 33-56.
19. Zabihi-Mohammad Reza: The role of the Revolutionary Guards of the Islamic Republic of Iran and Martyr Kazemi in the authority and national security of the Islamic Republic of Iran. Basirat website, January 2015, <http://basirat.ir/fa/news>. [Persian]